

strani. Gre za številna vprašanja, ki se pojavljajo ob arhiviranju spletnih strani: kaj naj se arhivira, kako ravnati s stalno spreminjajočimi se spletnimi stranmi, kdaj in kako pogosto naj se spletna stran arhivira, katere so pravne ovire za ta postopek ipd. Alexander Hershung kot najustreznejšo rešitev predstavi programsko orodje PABLO, izdelek podjetja startext GmbH. Od preostalih rešitev za arhiviranje spletnih strani se avtorju PABLO zdi najboljši zato, ker ponuja preprosto rešitev za izhodne formate – program ustvari dve izhodni datoteki, eno v obliki slike in eno kot datoteko formata METS-XML. Arhiviranje spletnih strani na podlagi ISO-slike (*ISO-Image*) predstavlja Stephanie Kortyla iz arhiva Saške. Kot pravi, je cilj »*arhiviranja spletnih strani ohranitev izgleda in občutka obstoja spletne strani, kakor jo je uporabnik v takratnem trenutku doživel v živo*«. Za prenašanje spletnih strani s spleta se uporabljajo t. i. spletni pajki (*Web Crawler*), ki so sprva spletno stran ob prenosu pretvorili v format PDF, vendar se omenjeni format ni izkazal za ustreznega. Trenutno v saškem arhivu kot hrambeni format uporabljajo ISO-sliko, ki po njihovem mnenju s svojo odslikavo še najbolj ohranja vsebino, strukturo in podatke spletnih strani. Michaela Mayr iz Avstrijske nacionalne knjižnice v svojem prispevku na kratko predstavi stanje na področju spletnega arhiviranja, ki ga je Avstrijska nacionalna knjižnica začela že leta 2008 (t. i. *Web@rhiv*). Do maja 2016 je bilo arhiviranih za okoli 84 terabajtov spletnih strani, in sicer s postopkoma spletne žetve (*harvesting*) oz. rudarjenja (*Web crawling*). Ena večjih težav pri arhiviranju spletnih strani je po avtoričinem mnenju nenehna in pospešena rast digitalnega univerzuma, že dandanes namreč na nemškem govornem področju obstaja skoraj 20 milijonov domen s končnicami .de, .at ali .ch.

Arhiviranje elektronske pošte je tema prispevka Corinne Knobloch. Avtorica najprej ugotavlja, da ima samo del elektronske pošte lastnosti arhivskega gradiva. V nadaljevanju navaja prednosti in slabosti prevzemanja nekega e-poštnega računa kot celote, prevzemanja posameznih dopisov kot posameznih nosilcev informacij ali celo z ločevanjem med dopisi in njihovimi priponkami (prilogami). Prav tako analizira posamezne formate, v katerih se e-pošta arhivira (PDF/A-1, PDF/A-2, PDF/A-3), in navede, kateri metapodatki so pri tem potrebni.

Zadnji prispevek sta napisala Gabriele Fröschl in Johannes Kapeller. V njem predstavlja izgradnjo in delovanje Avstrijske mediateke kot nacionalnega avdiovizualnega arhiva. Mediateka izvaja digitaliziranje omenjenega gradiva in se spopada z zahtevami za njegovo dolgoročno hrambo in dostop prek spleta.

59. zvezek *Državnega arhiva Avstrije* tako ponuja bralcu vpogled v različne izzive in težave, s katerimi so se arhivisti in drugi poklici iz naše bližnje in ne tako bližnje okolice srečevali ali se še srečujejo pri prvih korakih vzpostavljanja stabilnega in funkcionalnega sistema za zajem, dolgoročno hrambo in uporabo elektronskih dokumentov najrazličnejših zvrsti. Za tiste, ki šele razmišljajo o tovrstnih aktivnostih, je zvezek prav gotovo hvaležen pripomoček, zato da ne ponavljajo istih napak oziroma se izognejo nekaterim pastem. V večini prispevkov pa je poudarek na pomembnosti sodelovanja med arhivskimi in tudi drugimi ustanovami, pač po logiki »več glav več ve« oziroma »skupaj zmoremo več«.

Boštjan Zajšek

Nina Gostenčnik: Jeklotehna Maribor: 70 let po ustanovitvi

Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor, 2016

V zadnjem desetletju se pri nas del dejavnosti raznolikih dediščinskih institucij pogosto posveča predstavljanju ekonomske preteklosti. Ob tem izsto-

pajo predvsem muzeji, ki se v preseku med industrializacijo in potrošništvom še posebej radi ukvarjajo z blagovnimi znamkami, ki so se uveljavile v okviru planske ali dogovorne ekonomije v zadnji polovici 20. stoletja. Ob tem se tej tematiki posveča pozornost tudi z zbiranjem gradiva (npr. ljubiteljski zbiratelji) in s poplavo drugih vsebin, ki se navezujejo na pretekle modne ikone in skozi retro princip vzpostavljajo modno in popularno kulturo. Ob teh gibanjih pa se vloga in pomen arhivskih institucij postavljata in prepoznavata v novih perspektivah.

Pri izpostavljanju vsebin, ki se tičejo gospodarske preteklosti in z njo povezanega gradiva, med slovenskimi arhivi v zadnjih letih (z lastno produkcijo in v sodelovanju z drugimi) gotovo izstopa Pokrajinski arhiv Maribor. Zaradi krute usode, ki je med tranzicijo v devetdesetih letih 20. stoletja zelo močno zaznamovala ljudi in mesto ob Dravi, je posebej vitalno vlogo pri reševanju »kolateralne škode«, kamor bi lahko uvrstili dolge kilometre gradiva mariborskih stečajnih podjetij, odigral mariborski arhiv. Izpeljani so bili »udarni« prevzemi arhivskega gradiva, kar se je po postopnem obdelovanju arhivskega gradiva pokazalo za izredno dragoceno. Družbena pozornost, ki je med tranzicijo le redko upoštevala klice po nujni in potrebni ureditvi stanja na področju gradiva stečajnih podjetij, pa tako šele postopoma ugotavlja, kako pomembno in potrebno bi bilo še bolj podpreti delo arhivov v tistih prelomnih časih. Vedno pogosteje se namreč kaže, da so v primerih, kjer je uspelo arhivom doseči vsaj približno zakonskim okvirjem odgovarjajoče prevzeme in so dosegli vsaj minimalno stopnjo varstva, arhivi omogočili stanje, ko se prav ti arhivi kažejo kot izredno pomembni tako na področju individualnega uveljavljanja pravic kot tudi na področju preučevanja kolektivnih identitet.

Publikacija o Jeklotehni avtorice Nine Gostenčnik je dober in nazoren primer uspešnega dela in prikaza rezultatov takšne prakse, ko delo in poslanstvo arhivskih institucij lahko gledamo z več različnih vidikov. Ob tem ob izpostavljanju rezultata, ki je dokaj jasno prikazan s publikacijo (pripis »spominski zbornik« v naslovu ni najustreznejši), ne gre pozabiti še več drugih plati, ki so povezane z javno arhivsko službo. Ob prevzemanju gradiva namreč arhivi posvečajo veliko energije tudi urejanju in večanju možnosti za dostop do informacij o arhivskem gradivu. Šele gradivo v urejeni obliki lahko začne iskati pot do prezentacij s publikacijami, razstavami v muzejih, tudi v umetniških galerijah in večpredstavnostnih medijskih oblikah. Ob tem so podatki o gradivu *Jeklotehne* vredni pozornosti tudi glede na njihovo količino, ki je terjala velike napore, da se je gradivo obdelalo in pripravilo do te stopnje, da je dostopno javnosti. Pokrajinski arhiv Maribor je namreč po zaključku stečaja podjetja prevzel skoraj 400 arhivskih škatel gradiva. Med poslovnimi dokumenti (matičnimi knjigami, zaključnimi računi, stečajno dokumentacijo ...) je bila prevzeta tudi bogata fototeka podjetja, ki obsega kar 19 arhivskih škatel. Nina Gostenčnik torej s publikacijo pomembno zaokroža celo paleto dejavnosti, ki so povezane s poslanstvom arhivov. Ker arhivi v procesih od sodelovanja z ustvarjalci gradiva, vrednotenja, prevzema, hrambe, urejanja in popisovanja prihajajo tudi do izdelkov, kot je publikacija o *Jeklotehni*, je še toliko pomembnejše izpostaviti pomen teh izdaj. V javnosti se namreč s tovrstnimi publikacijami utrjuje in večja pomen arhivske dejavnosti. Le-ta je pogosto zelo neupravičeno v senci drugih ustanov, zaradi pomanjkanja pozornosti dostopu do gradiva. Slednje pa pomeni, da se arhivi pogosto znajdejo na repu pri uveljavljanju svojih potreb.

Vsebina publikacije nas faktografsko in kronološko vodi skozi zgodbo obeh slovenskih partnerjev Rada Lenarda in Ferda Pinterja, ki sta v želji po materialnem vzponu kot prišleka v narodnostno mešanem Mariboru zasnovala železnino, ki je postopoma rasla v dohodkih in dejavnostih. Druga vojna je bila za njuno dejavnost kot tudi družinsko usodo velik pretres, saj so Nemci ob okupaciji vso imovino zasegli, Pinter je bil interniran v taborišča Dachau in Mauthausen, Lenard pa se je izselil v Ljubljano. Leta 1947 je bilo podjetje nacionalizirano in priključeno državnemu podjetju Železnina v Mariboru. Obrtne

pravice predvojnih lastnikov so prenehale veljati, v podjetju pa sta bila zaposlena do upokojitve. Leta 1947 je vlada Ljudske republike Slovenije ustanovila gospodarsko podjetje republiškega pomena z nazivom Industrijski servis Maribor, leta 1951 pa Kovinski servis Maribor. Leta 1952 je ravnatelj Franjo Lednik predlagal spremembo v ustrežnejše ime Veletrgovina z železnino »Železnina« Maribor, ta je leta 1953 registrirala tudi trgovino na drobno. Naziv *Jeklotehna* se prvič pojavi leta 1954, ko je Mestni ljudski odbor Maribor odobril prošnjo za preimenovanje v »*Jeklotehna, trgovina s tehnično železnino in kovinskim blagom na debelo in drobno, Maribor*«. V naslednjih desetletjih je prihajalo do še več sprememb, predvsem je šlo za pripojitve podjetju, prostorsko širjenje in organizacijske spremembe, ki so sledile spremembam sistema, ko se je celotno gospodarstvo v državi v 70-tih preoblikovalo na osnovah temeljnih organizacij združenega dela. Tik pred razpadom bivše države se *Jeklotehna* preoblikuje v enovito delovno organizacijo. Sledilo je lastninsko preoblikovanje po letu 1994 in stečaj po letu 1997, ki se je zaključil 2007.

Publikacija je zelo bogato slikovno opremljena, bogati pa jo tudi več preglednic in statističnih podatkov, ki kličejo raziskovalce k osvetljevanju različnih tem. Pokrajinski arhiv Maribor je prav s tega vidika z izdajo publikacije, ki jo bo po napovedih pospremila tudi razstava, zaokrožil in nadgradil svoje poslanstvo javne službe. Zgodba o arhivskem gradivu *Jeklotehne* je tako dosegla zadnjo točko, ki kliče uporabnike arhivskega gradiva in jih nagovarja z že delno rekonstruirano zgodbo, ki po eni strani kaže veliko večino družbenopolitičnih in ekonomskih sprememb našega okolja, poleg tega pa posebej v lokalnem okolju odpira nove perspektive, saj, kot se na bralca obrne avtorica ob zaključku uvoda, je podjetje v Mariboru »/.../ pustilo neizbrisljive sledi, tako v srcih ljudi kot v videzu mesta«.

Borut Batagelj

Tomaž Ivešić: Jugoslovanska socialistična nacija: Ideja in realizacija (1952–1958)

Nova Gorica: Založba Univerze v Novi Gorici, 2016

Tomaž Ivešić (1990), doktorski raziskovalec na European University Institute v Firencah, je pri Založbi Univerze v Novi Gorici s finančno podporo Ustanove Igor Grdina izdal svojo prvo znanstveno monografijo *Jugoslovanska socialistična nacija: Ideja in realizacija (1952–1958)*. Gre za predelano magistrsko delo, ki je nastalo med enoletno študijsko izmenjavo na Srednjeevropski univerzi v Budimpešti in s katerim je sklenil študij zgodovine na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Njegova študijska pot nakazuje spodbudno in zdravo ambicioznost, hkrati pa je tudi napoved novih trendov v slovenski zgodovinopisni krajini; mladi zgodovinarji v večjem obsegu izkoriščajo možnost daljših študijskih bivanj v tujini in že med študijem oblikujejo socialno mrežo, s pomočjo katere so hitro seznanjeni z novimi dosežki, študirajo v dobro založenih knjižnicah in v mednarodnem okolju, izboljšajo pa tudi svojo možnost vključevanja v mednarodne projektne konzorcije.

Narodno vprašanje, osrednje vprašanje obdobja kraljevske Jugoslavije med prvo in drugo svetovno vojno, je po koncu druge svetovne vojne, osvoboditvi in komunistični revoluciji komunistična oblast razrešila deklarativno. Kot prepričljivo pokaže Tomaž Ivešić na osnovi študija obsežnega arhivskega gradiva v slovenskih in srbskih arhivih ter analize diskurza vodilnih ideologov jugoslovanske komunistične partije, pa pri tem ni bila uspešna. Prebivalstvo je imelo zadržan odnos do takšnih sprememb, prav tako pa rezultati načrtne gradnje